

Ανιχνεύοντας γενετικές συνδέσεις στον Αρχαίο Ελληνικό Αποικιακό Κόσμο

ΜΕΛΕΤΗ ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΗΣ ΟΜΑΔΑΣ ΤΟΥ ΙΤΕ

Μια διεπιστημονική ομάδα ερευνητών του Ινστιτούτου Μοριακής Βιολογίας και Βιοτεχνολογίας (Εργαστήριο Αρχαίου DNA, IMBB) του Ιδρύματος Τεχνολογίας και Έρευνας (ΙΤΕ), σε συνεργασία με ειδικούς από ποικίλα επιστημονικά πεδία, ρίχνει φως σε ένα από τα πιο συναρπαστικά κεφάλαια της αρχαιότητας: τον αρχαίο ελληνικό αποικισμό.

Η μελέτη τους, στο πλαίσιο του έργου «αποικία», με τίτλο «Γενετικές σχέσεις μεταξύ της αρχαίας ελληνικής αποικίας της Αμβρακίας και της μητρόπολής της», δημοσιεύθηκε στο κορυφαίο επιστημονικό περιοδικό Genome Biology και αναδεικνύει τον τρόπο με τον οποίο η ανθρώπινη κινητικότητα διαμόρφωσε τον αρχαίο ελληνικό κόσμο.

Όπως εξηγεί το ΙΤΕ, με σχετικό ενημερωτικό σημείωμα, κατά τη διάρκεια της πρώτης χιλιετίας π.Χ., η Κόρινθος αναδείχθηκε σε κυρίαρχη ναυτική και εμπορική δύναμη, ιδρύοντας ένα εκτεταμένο δίκτυο αποικιών που συνέδεε τη νότια Ελλάδα με την Ήπειρο και εκτεινόταν έως τις ανατολικές ακτές της Αδριατικής. Η Αμβρακία — η σημερινή Άρτα στην Ήπειρο — ιδρύθηκε στο δεύτερο μισό του 7ου αιώνα π.Χ. και σύντομα κατέλαβε εξέχουσα θέση ανάμεσα στις σημαντικότερες αποικίες της Κορίνθου, αποτελώντας μια πόλη άρρηκτα συνδεδεμένη με τη μητρόπολή της, μέσω στενών πολιτικών, οικονομικών και πολιτισμικών αλληλεπιδράσεων. Κι όμως, ενώ η αρχαιολογική και η ιστορική έρευνα έχουν φωτίσει σε βάθος αυτές τις σχέσεις, οι βιολογικοί δεσμοί που συνέδεαν τους Κορινθίους με τους τοπικούς πληθυσμούς παρέμεναν έως πρόσφατα σε μεγάλο βαθμό αβέβαιοι.

Ο αρχαίος ελληνικός αποικισμός υπήρξε ένα σύνθετο ανθρώπινο φαινόμενο διαπραγματεύσης, ενσωμάτωσης και αδιάκοπης προσαρμογής. Προκειμένου να αναδειχθεί η ανθρώπινη διάστασή του, οι ερευνητές στράφηκαν στη μελέτη αρχαίου DNA (aDNA) από ανθρώπινα κατάλοιπα, εφαρμόζοντας σύγχρονες μεθόδους πληθυσμιακής γονιδιωματικής για τη διαχρονική ανασύσταση της γενετικής ιστορίας της Αμβρακίας. Στόχος των ερευνητών ήταν

να κατανοήσουν τους μηχανισμούς ίδρυσης της αποικίας και την περαιτέρω εξέλιξή της.

Τα αποτελέσματα της μελέτης ανέδειξαν ένα πλούσιο και σύνθετο γενετικό τοπίο. Η νεοϊδρυθείσα Αρχαία Αμβρακία φαίνεται να αντλεί τη γενετική της καταγωγή κυρίως από μία βασική «γενετική δεξαμενή», η οποία συνδέεται με την περιοχή της Κορίνθου και αντανακλάται στον αρχαίο πληθυσμό της Τενέας. Το εύρημα αυτό ενισχύει την εικόνα μιας αποικίας που, κατά την ίδρυσή της, διαμορφώθηκε σε μεγάλο βαθμό από ανθρώπους προερχόμενους από τη μητρόπολη. Αντίθετα, η συμβολή του προϋπάρχοντος τοπικού πληθυσμού της Ύστερης Εποχής του Χαλκού (1350-1200 π.Χ.), ο οποίος εκπροσωπείται από τη γετονική

θέση του Αμμοτόπου, δεν ανιχνεύεται στα γενετικά δεδομένα της Αρχαϊκής περιόδου. Με άλλα λόγια, ο Αμμοτόπος δεν φαίνεται να διαδραμάτισε ουσιαστικό ρόλο στη διαμόρφωση της γενετικής φυσιονομίας της νέας πόλης στα πρώτα στάδια της ιστορίας της. Στις περιόδους που ακολούθησαν, δηλαδή την Κλασική (479-323 π.Χ.) και την Ελληνιστική (323-31 π.Χ.), παρατηρούνται μόνο ήπιες γενετικές μεταβολές. Το γεγονός αυτό υποδηλώνει αξιοσημείωτη τοπική γενετική συνέχεια μέσα στον χρόνο, με τον πληθυσμό να διατηρεί μια σταθερή ταυτότητα παρά τις ιστορικές εξελίξεις.

Ιδιαίτερη ενδιαφέρουσα παρουσίαζει μάλιστα, σύμφωνα με το ΙΤΕ, το γεγονός ότι οι ισχυρότεροι γενετικοί δεσμοί μεταξύ Αμβρακίας και Κο-

ρίνθου εντοπίζονται ακριβώς στην περίοδο της ίδρυσης της αποικίας, όταν η μετανάστευση από τη μητρόπολη είχε καθοριστικό ρόλο. Με την πάροδο του χρόνου, η άμεση αυτή επιρροή εξασθενεί σταδιακά, χωρίς όμως να χάνεται η διακριτή γενετική φυσιονομία της πόλης, η οποία παραμένει αναγνωρίσιμη έως και την Ελληνιστική εποχή.

Οι ανασκαφικές έρευνες στα νεκροταφεία της Αμβρακίας συμπληρώνουν ουσιαστικά την εικόνα αυτή, αποκαλύπτοντας στενές οικογενειακές σχέσεις μεταξύ γετονικών τάφων. Τα δεδομένα αυτά προσφέρουν σπάνιες και πολύτιμες ενδείξεις για τους κοινωνικούς δεσμούς που συνέδεαν τους ανθρώπους της πόλης, όχι μόνο στον ίδιο χώρο αλλά και διαχρονικά.

Συνολικά, τα ευρήματα αυτά μετασχηματίζουν την κατανόησή μας για τον ελληνικό αποικισμό, όπως επισημαίνει το ΙΤΕ.

Η μελέτη αυτή αναδεικνύει τον παράλληλο δρόμο της βιολογίας και του πολιτισμού, ταξιθεύοντας διαχρονικά, φωτίζοντας αθόρυβα την πλούσια, αλλά ανεξίτηλη ανθρώπινη ιστορία που υφάινεται πίσω από ένα από τα σπουδαιότερα αποικιακά δίκτυα της αρχαίας Μεσογείου. Το έργο χρηματοδοτήθηκε από τη Δράση Εθνικής Εμβέλειας: «Ανοικτή Καινοτομία στον Πολιτισμό», «Ανταγωνιστικότητα, Επιχειρηματικότητα και Καινοτομία» (ΕΠΑνΕΚ), ΕΣΠΑ 2014-2020.

Σύνδεσμος στη δημοσίευση: <https://link.springer.com/article/10.1186/s13059-026-03968-5>